

По-четверте, українське козацтво впродовж другої половини XV — першої половини XVII століть пройшло тривалу еволюцію: з багаточисленного «напівфермерського» населення та з менш численного контингенту «професійних вояків на Січі» — в «політичний народ», який виступив на захист інтересів усього українства, а не лише привілеїв «лицарів Корони». В підсумку козацька спільнота інституціоналізувалася в створеній Б.Хмельницьким Гетьманській державі, відповідних політичних, військових, правових інститутах, у територіально-адміністративному облаштуванні, соціальній структурі, у видозмінених нею традиційній етнокультурі та ментальності українського етносу, в новій самоназві — «українці» (тобто мешканці козацького Кордону — України).

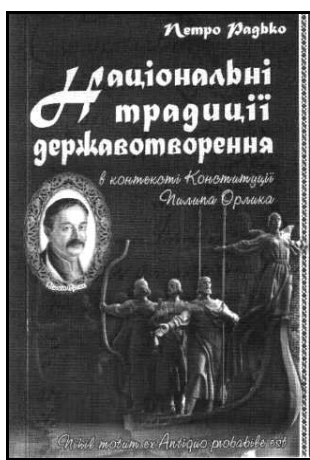
По-п'яте, попри трагічну, сповнену випробуваннями бездержавністю минувшину, українство через століття відродилося до національно-державного буття. На переконання авторів, суттєвою підмогою цього новітнього державоствердження була історична пам'ять народу, козацький міф України.

У підсумку, стверджують автори посібника в середині XVII століття козацький соціум нав'язав власну волю всій Україні, змінив її культурно-цивілізаційну сутність, заклавши підвалини демократичного ідеалу суспільно-політичної організації, категоричного несприйняття авторитаризму, будь-яких проявів імперської зверхності. Й у цьому — теж феноменальна роль козацтва в історичній долі українства.

Т.В. Чухліб

Надійшла до редакції 28 вересня 2010 року

* * *

Радько П.Г. Національні традиції державотворення в контексті Конституції Пилипа Орлика: монографія П.Г. Радько; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського. — Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2010. — 348 с.

Сьогодні відбуваються процеси перебудови інститутів демократії, які постійно ускладнюються і набувають не тільки функціонального значення. Це відповідає новому інтегруванню в сучасний світ цілої низки процедур і суб'єктів, на котрих ґрунтується досвід свободи та турботи про спільне благо різних народів. Знову виникають, але вже в демократичний спосіб форми представництва, що існували до системи виборних осіб. Загальна виборча система збагачується визначеннями спільного добробуту, суспільних інтересів та інтересів держави. Знову з'являються характерні для громадянського гуманізму й республіканського духу тривоги щодо чеснот

правителів зокрема стосовно їх турботи про інтереси народу. Саме тому монографічне дослідження П.Г.Радька «Національні традиції державотворення в контексті Конституції Пилипа Орлика», безперечно, є актуальним та вчасним.

Автор акцентує увагу на тому, що проголошення незалежності Української держави зумовило активізацію державотворчих процесів. Ці процеси спрямовані на побудову громадянського суспільства та становлення України як рівноправного партнера світової спільноти. Однією із найважливіших умов досягнення цієї мети є побудова судово-правової системи, що відповідає новим суспільно-політичним і економічним реаліям; створення законодавства, норми котрого відтворюють модель демократичного судочинства; зміцнення судової влади як незалежної гілки, що має охороняти конституційні права й свободи людини як визначальної суспільної цінності. Це вимагає також досягнення рівня міжнародних стандартів правових систем. Проведення судово-правової реформи в Україні в умовах зростаючої взаємозалежності національних правових систем передбачає всебічне вивчення, поглиблений аналіз, а також використання досвіду та досягнень нагромаджених світовою спільнотою у створенні національно-правових систем, що сприяє побудові оптимальної моделі демократичної держави.

Рецензована праця є першим вітчизняним комплексним дослідженням національних традицій державотворення українського народу в контексті його першої конституції, автором якої став гетьман-емігрант Пилип Орлик. У концепцію монографії автором закладена ідея про те, що українська територія, населена в основному українцями, завдяки своїй самотності не втратила ознак етнічної ідентичності: території, мови, звичаїв, державно-правових традицій, культури ментальності тощо. Монографія складається зі вступу, восьми глав (у яких логічно й послідовно викладаються проблемні питання становлення та розвитку національно-політичних традицій через призму Конституції 1710 року) висновків і списку використаної літератури й джерел.

У першій главі П.Радько визначає теоретичні методологічні, історіософські основи дослідження, окреслює його джерельну базу. Зазначається, що сучасна історична наука переживає трансформаційний етап: спостерігаються зміни в методологічних засадах наукового пошуку, об'єктах досліджень. Автор поставив за мету використати такі методи наукового дослідження: біхевіористський метод, метод еволюційної теорії ігор, кількісні методи аналізу, метод контекстного аналізу, метод політичної коректності та толерантності, метод системного аналізу, історичного аналізу, метод синергетичного аналізу. Основним джерелом дослідження постає Конституція Пилипа Орлика, «Вивід прав України». Крім того, джерельну базу дослідження становлять грамоти, декларації, договори, донесення, звернення, листи, маніфести, пакти, скарги козаків, статті-прохання, рішення судів, трактати, універсали. Друга глава окреслює бачення гетьманом Пилипом Орликом історичного минулого Козацької держави та практично-політичну, дипломатичну діяльність самого гетьмана. Орликова Конституція про віру і церкву в контексті європейської релігійної традиції дістає відображення в третій главі монографії. Традиціям законодавчої, виконавчої, судової влади відповідно присвячені четверта, п'ята та шоста глави. Сьома глава акцентує увагу на традиціях прояву корупції в Україні й методах її запобігання. Остання, восьма, глава, порушує проблеми традиційної ролі національної еліти у здійсненні процесів державотворення.

Розкриваючи предмет дослідження, автор ґрунтовно проаналізував значну кількість історичних, політологічних, нормативно-правових джерел, спеціальної літератури, емпіричного матеріалу. Історія, традиції та практика державотворення в Україні в їх своєрідності, оригінальності, багатовіковій зумовленості стали основою наукового дослідження П. Радька.

Наукова праця П.Г. Радька відзначається збалансованістю щодо розкриття історичного та політико-правового матеріалу, насичена багатим фактологічним матеріалом, який відображає історичну дійсність українського суспільно-політичного життя. Монографія вирізняється високим методологічним рівнем, чіткою логікою викладення матеріалу, широким застосуванням наукових методів історико-політологічного та історіографічного дослідження. Це дало змогу автору комплексно й ґрунтовно розкрити особливості та закономірності функціонування державних і самоврядних установ, а також провідних інститутів державної влади, визначених у Конституції Пилипа Орлика. Монографія читається легко, не залишаючи читача байдужим до історичних подій та сучасних реалій суспільно-політичного життя в нашій країні.

Пропозиції, сформульовані автором, зокрема щодо створення Національної Ради Героїв України як дорадчого органу, можуть знайти практичне застосування у подальшому процесі реформування політичної системи в Україні. Монографічний матеріал може бути широко використаний для читання курсів з історії України, політології та правознавства.

Відзначаючи позитивні сторони монографії, маємо можливість висловити деякі зауваження. Так, зокрема, схема-карта «Представництво Героїв України», графіки «Кількість Героїв України по галузях», «Кількість Героїв України по областях» не зовсім пов'язані з текстом наукового дослідження. Доцільно було б розкрити традиції функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади періоду УНР і Гетьманату Скоропадського. Відсутні факти використання інтернетресурсу, не повною мірою використані оголошені автором у першій главі методи наукового дослідження, не завжди простежуються власні висновки до глав монографії. Дещо схематично, як на нашу думку, проаналізована правотворча діяльність київських князів й українських гетьманів. Адже ми бачимо з тексту монографії, що роль і функції київських князів та українських гетьманів були значними. Доречно було б висловити своє ставлення до процесів реформації сучасної судової системи в Україні в умовах існуючої політичної кризи. У монографії наявні прикрі помилки технічного характеру, зокрема у главах, присвячених церкві та релігії, політичній корупції в Україні не завжди збігаються посилання на використану літературу й джерела.

Загалом же рецензована монографія П.Г. Радька «Національні традиції державотворення в контексті Конституції Пилипа Орлика» має науковий характер, відзначається актуальністю і практичністю для застосування у сучасній політичній практиці, буде цікава для науковців, аспірантів, студентів гуманітарних вищих навчальних закладів та факультетів, усіх, хто цікавиться проблемами історії української державності на всіх її етапах.

В.А. Брехуненко

Надійшла до редакції 22 листопада 2010 року

